

УДК 37.014.6:006(44)

СТАНДАРТИ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

Георгій Єгоров

У статті проаналізовано структуру, рівні та функції стандартів загальної середньої освіти у Франції, які формуються в контексті вимог експертного міжнародного співтовариства. Розкривається їх реалізація через систему впровадження у шкільну практику стандартизованого тестування та «загального фундаменту знань і компетентностей». Характеризуються ознаки, яким повинні відповідати оптимальні стандарти.

Ключові слова: стандарт, якість освіти, стандартизоване тестування, компетентнісний стандарт, загальний фундамент знань і компетентностей.

Франція – європейська країна, яка проводить активну політику з міжнародного співробітництва в освіті. Вона відома як одна з найбільш освічених і культурних країн, тому багато в чому слугує прикладом ефективного вирішення проблем у сфері освіти.

Сучасна система освіти сформувалась упродовж останніх двох століть і вважається однією з найефективніших у світі. Основні її особливості – переважання державних навчальних закладів і безкоштовність навчання для всіх, зокрема і для іноземців.

За останніми даними, кількість учнів і студентів у Франції перевищила 15 млн. і складає чверть населення країни. У країні близько 7 тисяч коледжів, 2600 ліцеїв. На потреби освіти щорічно витрачається 21 % державного бюджету [1, с. 131].

Французька освітня система має яскраву національну специфіку – свою систему дипломів і наукових ступенів, особливий поділ на цикли. І особливе ставлення до дипломів державних навчальних закладів: вони, як правило, мають вищий статус, ніж дипломи приватних шкіл і університетів. Має вона й свою систему стандартів освіти.

Уперше поняття *стандарт* у системі освіти було впроваджено в Англії в 1860 р. у зв'язку із законом, який пов'язував розмір фінансування шкіл із результатами навчання. Вже в ті часи були сформульовані критерії засвоєння базових умінь у читанні, письмі і рахунку, що дозволяло визначати рівень, якого досягли учні тієї чи іншої школи, за допомогою перевірюваних завдань. Хоча цей закон був скасований – як відзначають критики такого способу регулювання, за його неефективність, саме поняття *стандарт* залишилося до цього часу і відіграє в освітній політиці Англії та в інших країнах важливу роль.

Дослідники вважають, що під терміном *стандарт* перш за все мається на увазі норма результату. Результати можуть формуватися на різних рівнях:

- на рівні загальних цілей і цінностей освіти;

- на рівні компетентностей, пов'язаних з певною предметною галуззю;
- на рівні навчальних цілей і змісту освіти – це будуть стандарти змісту;
- на рівні показників, які піддаються виміру за допомогою тестових завдань (у цьому випадку окреслюється будь-яке граничне значення показника на відповідній шкалі, і тоді говорять про стандарти рівня досягнень).

Державний стандарт загальної середньої освіти – це унормована система показників щодо освіченості особи на певному освітньому рівні, що реалізується комплексом нормативних документів, які визначають суспільно зумовлений зміст загальної середньої освіти, структурований за ступенями навчання, та вимоги й гарантії держави до громадян щодо її одержання. Стандарт визначає:

- структуру загальної середньої освіти за ступенями навчання в середніх закладах освіти;
- базовий навчальний план середньої загальноосвітньої школи;
- структуру змісту загальної середньої освіти в його інваріантній та варіантній частинах;
- обов'язковий мінімум змісту навчання з кожної освітньої галузі, яка входить до інваріантної частини;
- загальнообов'язкові результати навчання на різних освітніх рівнях (початкова, базова та повна загальна середня освіта);
- нормативи щодо навчального навантаження учня середнього загальноосвітнього закладу та щодо загальної кількості годин, які надаються навчальному закладу для забезпечення якісної загальноосвітньої підготовки учня на різних освітніх рівнях та ін.

Об'єктами стандартизації в освіті є її структура, зміст, обсяг, рівень навчального навантаження учнів, державні вимоги, щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Як правило, *стандарт освіти* пов'язується з її якістю та необхідністю порівняння досягнутого рівня освіти з певним еталоном, роль якого відведена стандарту освіти. У різних країнах стандарт освіти має різні назви, але від цього його сутність не змінюється. Слід зазначити, що при схожості підходів до розв'язання цієї проблеми у країнах Європи спостерігається різна тривалість навчання та різні форми підсумкової атестації учнів [2, с. 3].

Визначення та реалізація освітніх стандартів є однією з найважливіших тенденцій сучасного розвитку шкільної освіти. Розроблення державних освітніх стандартів розгорнулося на Заході у 60-х роках минулого століття і сьогодні не вважається завершеним, оскільки стандарти зазнають постійних коректив, а наукові основи стандартизації шкільних програм до цього часу не розроблені. Стандартизація освіти торкається усіх її рівнів, але найчастіше вона застосовується у формуванні змісту базової освіти. Національні освітні стандарти становлять суму чітко визначених нормативних вимог до змісту навчальних програм, тобто той обов'язковий мінімум знань і вмінь, яким повинні оволодіти учні тієї чи іншої країни.

Ставлення зарубіжних педагогів до стандартизації освіти неоднозначне.

Дехто з фахівців вважає, що стандартизація, заснована на жорстких стандартах, нав'язує усім дітям єдину культуру та інтелектуальну модель без достатнього врахування їхніх індивідуальних особливостей. Дедалі частіше можна почути думку про те, що стандартизація змісту освіти не повинна означати стандартизацію особистості учня. Наголошується на необхідності стимулювати розвиток нестандартного мислення учнів, оригінальних підходів до вирішення завдань, що постають перед ними. Отже, в освітніх стандартах доцільно фіксувати мінімально необхідні знання та вміння, зберігаючи при цьому широкий простір для варіативних навчальних програм.

Саме цим визначається необхідність стандартизації освіти з подальшим удосконаленням системи диференційованого навчання, яка у Франції є характерною ознакою системи освіти [3, с. 137].

Важливо також визначати рівень, який подається як нормативна мета. Базовий рівень, який може (повинен) бути досягнутим (майже) усіма учнями (95 %) – це мінімальний стандарт; середній рівень, розрахований на основну частку учнів, *середнього учня*, – це середній, або регулярний, стандарт; вищий рівень досягнень *рівень ідеального учня*, – це максимальний стандарт, його можуть досягти приблизно 10 % учнів.

Компетентнісний стандарт – це вид стандарту, якому в наш час міжнародне експертне співтовариство надає перевагу. У ньому виділяють сфери або елементи компетентностей, пов'язаних із тим або іншим предметом, і формулюються ступені (шкала) досягнень. У результаті отримуємо модель компетентностей, на основі якої розробляються ілюстративні завдання двох типів – дидактичні та перевірочні, які не повинні збігатися. Дидактичні завдання слугують прикладом вправ, які сприяють розвитку того або іншого аспекту компетентності, а перевірочні, або оцінні, завдання є інструментом діагностики системи, тобто моніторингу [5, с. 286].

У Франції для оцінки якості освіти використовуються стандартизовані тести. Регулярно за останні 25 років проводиться моніторинг з математики, правознавства та інших предметів у кінці року в 7, 9 і 10 класах.

З 1989 р. обов'язковим для всіх учнів стало діагностичне тестування на початку навчального року в 3-му і 6-му класах з математики і французької мови, а з 1992 р. – і на початку 10-го класу з математики, французької мови і деяких інших предметів. Результати діагностичного тестування вчителі використовують для більш ефективного викладання і навчання, а також для надання інформації учням та їх батькам про результати навчання. Моніторинг освітніх досягнень учнів проводиться на початку навчального року для того, щоб вчителі мали можливість організувати навчальний процес з урахуванням результатів тестування. Тести розробляють спеціальні групи, в які входять фахівці-предметники, текстологи і вчителі. За певною специфікацією розробляються завдання, які проходять експертизу, вдосконалюються, і на їх основі розробляються тести, стандартизовані за процедурою проведення. Завдання апробується в декількох школах у авторському варіанті. Роботи учнів перевіряються в школі.

Для отримання результатів виконання тестів у країні загалом вибирають

біля 4000 учнів з різних регіонів країни. Ці дані обробляються, узагальнюються і публікуються. Кожна школа, отримавши свої результати, може порівняти себе з іншими школами. Окремі регіони також можуть зробити свою вибірку і порівняти із загальними результатами по країні. Банки завдань публікуються для того, щоб учителі могли їх використовувати в навчальному процесі.

Перехід на наступний ступінь навчання здійснюється на основі дипломів, які видаються за результатами екзаменів (письмових або усних) або тестування. Наприклад, для отримання диплома бакалавра, необхідного для вступу в університет, французькі студенти повинні скласти письмові й усні іспити з основних предметів, що вивчаються в ліцеї, продемонструвавши глибокі знання. Набір екзаменів визначається напрямом ліцею. Ці іспити також іноді називають тестуванням.

Тести розробляються поза школою, але не використовуються в країні як обов'язкові [6, с. 162-163]. Ключовим інструментом забезпечення якості загальної середньої освіти на рівні з тестами є стандарти. Ідея стандартів тісно пов'язана з ідеєю якості, яка асоціюється з адекватністю або відповідністю об'єктів або процесів цілям, для яких їх призначено. Якість передбачає застосування певної шкали та стандартів – об'єкт може бути «поганою» або «належною» якості, відповідати чи не відповідати стандарту. Відповідно стандартизація – це процедура, яка супроводжує етапи цілепокладання та оцінки результативності певної діяльності [4, с. 144].

Функцію освітніх стандартів можна сформулювати так: вони у виразній і концентрованій формі відбивають те, що є завданням шкільної освіти; вони конкретизують завдання школи, які стосуються центральних елементів навчання, виконуючи орієнтаційну функцію. Ця орієнтація важлива як для вчителів, так і для учнів, їхніх батьків і суспільства. Конкретизовані у формі тестів, стандарти сприяють фіксації та оцінці результатів навчання і здійснюють у цій якості зворотний зв'язок [5, с. 289].

Стандарти освіти, що відповідають сучасним вимогам, є результатом роботи міжнародного експертного співтовариства і базуються на даних, отриманих у ході наукових досліджень. Наприклад, встановлення мінімального стандарту повинно здійснюватися на основі валідації моделей компетентностей на великій репрезентативній вибірці, інакше можуть бути допущені помилки, які стануть фатальними для системи освіти в цілому. У зв'язку з таким підходом, що є міжнародною нормою, виникає питання, на яких дослідженнях застосовується нормативне визначення мінімуму змісту й інші нормативи у стандартах освіти.

Оскільки підходи до визначення стандартів у різних країнах різняться, ці стандарти можуть мати різний вигляд. Але існує низка ознак, яким повинні відповідати оптимальні стандарти освіти, для того щоб чітко формулювати обов'язкові цілі і вимоги до компетентності. На думку експертів, існує сім таких ознак.

1. *Предметність*: стандарти освіти повинні у кожному випадку стосуватися певної галузі навчання і чітко розробляти основоположні принципи дисципліни або навчального предмета.

2. *Сфокусованість*: стандарти охоплюють не всі напрями викладання або відповідної дисципліни і розповсюджуються не на всі їх розгалуження, але сконцентровані на ключових сферах.

3. *Кумулятивність*: стандарти освіти засновуються на компетентностях, що формуються у ході навчального процесу до певного часу. Тому вони націлені на кумулятивний, систематичний процес взаємопов'язаних етапів навчання.

4. *Обов'язковість для всіх*: вони відбивають мінімальні результати, яких очікують від кожного учня. Ці мінімальні стандарти повинні стосуватися кожного учня, незалежно від особливостей школи.

5. *Диференціювання*: стандарти не тільки надають певні параметри, але й визначають, які із ступенів компетентності знаходяться вище, а які – нижче мінімального рівня. Так вони роблять зрозумілим хід процесу навчання і можливу подальшу градацію і виокремлення профільних предметів в окремій країні, школі.

6. *Зрозумілість*: стандарти освіти формулюються чітко, коротко і послідовно.

7. *Реалізованість*: вимоги є для тих, хто навчається, і для тих, хто навчає викликом, але вони повинні бути реалістичними [5, с. 292].

У французькому Декреті від 11 червня 2006 року «Загальний фундамент знань і компетентностей. Все, що необхідно для обов'язкового навчання» звертається увага на те, що загальний фундамент призначений для всіх, «хто довіряє своїх дітей школі, а також для всіх учителів». Фундамент знань не замінює програми початкової школи і колежа. Його специфіка – бажання надати сенс у шкільній фундаментальній культурі, пристосувавши її до учня, наводячи необхідні містки між навчальними дисциплінами і програмами [7, с. 3].

Загальний фундамент знань складається із семи компетентностей. П'ять із них – це навчальні програми – навчання французької мови; практика живої іноземної мови; базові компетентності в математиці, науковій і технологічній культурі; аудіовізуальна та комунікаційна техніка, гуманістична культура. Дві інші галузі на той час ще перебували на стадії розроблення (ідеться про громадянські компетентності, а також автономію та ініціативу учнів).

Визначення загального фундаменту знань супроводжується рекомендаціями Європейського парламенту і Радою Європейського Союзу щодо «ключових компетентностей для навчання впродовж життя».

Визначення загального фундаменту знань сприяє участі у міжнародному оцінюванні, зокрема в міжнародній програмі оцінювання знань учнів (PISA), яка здійснює порівняння знань і компетентностей, необхідних упродовж життя.

Загальний фундамент знань розрахований на навчання учнів від материнської школи до завершення обов'язкової освіти у колежі. Увесь зміст навчального процесу з усіх навчальних предметів повинен орієнтуватися на оволодіння загальним фундаментом. Це стосується і акторської, культурної і спортивної практик [7, р. 2-4].

Отже, в умовах активної стандартизації, яка характеризує сучасний

розвиток національних систем освіти, термін «стандарт» і досі залишається предметом дискусій, оскільки в різних країнах надають перевагу різним його інтерпретаціям. У Франції підходи до трактування стандарту в узагальненому вигляді характеризують як «сукупність специфічної інформації». У цій країні стандарт пов'язують із знаннями, викладеними у форматі «тверджень», які потрібно засвоїти учням, тобто з навчальними програмами. Вони з кожної навчальної дисципліни складені дуже коротко, без зайвої регламентації, що надає вчителю можливість реалізувати творчі підходи до організації навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Корженевич Е. А. Современная система образования во Франции: проблемы и способы решения / Корженевич Е. А. // Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции : сб. матер. V междунар. научно-практической конференции. Брест, 19–20 мая 2011 г., ч. 2. – 300 с.
2. Огнев'юк В. До обговорення проекту Державних стандартів базової і повної середньої освіти / Огнев'юк В. // Управління освітою (спеціальний випуск, серпень 2003 р.). – С. 1–3.
3. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на пороге реформ XXI века / Вульфсон Б. Л. – М. : УРАО, 1999. – 204 с.
4. Локишина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
5. Загвоздкин В. К. Рецензия на книгу «О разработке национальных стандартов образования. Экспертиза» // Вопросы образования. – 2008. – № 4. – С. 282–293.
6. Ковалева Г. С. Тестовые технологии за рубежом / Ковалева Г. С. // Педагогическая диагностика. – 2004. – № 3. – С. 159–168.
7. *Le socle commun des connaissances et des compétences. Dècret du 11 juillet 2006.* – 27 p.